

Toni Puig

La construcció social de la ciutat des d'una xarxa activa

Introducció

La ciutat és, sempre, social; perquè ciutat és, de sempre, sinònim de compartir. La ciutat demana, de cada ciutadà, acció positiva i que en formi part volgutament; que hi aportï. No és possible el ciutadà passiu. La ciutat demana, també, que totes les seves organitzacions s'hi impliquin, no tan sols que la utilitzin. A canvi, la ciutat és generosa: aporta qualitat de vida. A tothom.

La ciutat és la casa comuna des de totes les pluralitats, des de totes les diferències, una casa construïda i mantinguda des de tots els accents. No és mai un paradís, però tampoc no és mai el desastre. A la ciutat avui hi ha molts *inputs* –com sempre, però ara amb més intensitat– que han d'acordar-se i que cal entendre i treballar en xarxa: la ciutadania, les associacions, les administracions i les empreses. La ciutat demana, des de la complexitat de cadascuna d'elles i la hipercomplexitat del seu funcionament en xarxa, complicitat per a la governabilitat: sumar diàleg, decisions i recursos que potenciïn el seu benestar moral i físic.

Ens trobem de ple en el temps de la ciutat relacional, de la ciutat com a federació d'interessos i organitzacions, de la ciutat que implica, d'aquella que vol resoldre els seus problemes raonablement, civilitzadament, comunament. I sap com fer-ho, optant sempre per la solidaritat i la diversitat: amb democràcia.

En aquesta ciutat de segle XXI, quina és la tasca de l'educador social per aconseguir que la ciutadania creixi i es vertebrï, formi la xarxa bàsica, primera, de la ciutat? Traçaré, amb set diagonals que es creuen, l'horitzó de treball que em sembla òptim: són les grans pinzellades d'una feina clau perquè la ciutat funcioni, sigui casa comuna i emergent, plena de vida ciutadana.

El ciutadà neix i creix. A vegades decreix i mor

L'educador social no tan sols ha de comprendre magníficament la ciutat d'avui sinó que ha de tenir molt present que la ciutadania s'adquireix. És a dir: la ciutadania és un acte de voluntat continuada que les persones d'una ciutat –la immensa majoria, per sort– fan. Aquestes persones opten per ser públiques: per ser activament presents en les coses dels altres. Les comu-

Ens trobem de ple en el temps de la ciutat relacional

nes. Les que creen i potencien atmosfera i fets de ciutat: veïnatge, relació, diàleg, solidaritat, responsabilitat, pacte...

Aquesta concepció no estàtica de la ciutadania, atorga a l'educació social una enorme perspectiva ciutadana, ja que cada dia tenim més clar que hi ha ciutats i pobles en què la ciutadania no només decreix, sinó que gairebé mor. Les guerres civils dels Balcans en són un clar exemple contemporani. Trístissim. Alguns brots de xenofòbia o violència entre joves apunten aquí. I també apunten aquí, i en sentit positiu, el creixent amor, interès, implicació de la ciutadania en les coses comunes de moltes –per sort– de les nostres ciutats.

Fer costat a la ciutadania: la participació en la ciutat és una qüestió d'aprenentatge continuat

Fer d'educador social des d'aquesta perspectiva pública, ciutadana, és acompanyar les moltíssimes i variades formes, trajectòries..., a través de les quals les persones d'una ciutat opten per viure com a ciutadans, i no només com a consumidors. Uns aprenentatges que, en les últimes tres dècades, hem fet d'una manera tan llançada que molts creuen que és més ciutadà qui més té a la ciutat. Consumidor i ciutadà no són, per si mateixos, dues formes antagòniques; el trist és que moltes persones aspiren, actualment, a ser només excel·lents consumidors, la seva ciutadania els importa poc.

Els últims anys s'ha parlat molt de participació ciutadana. Des de les administracions, des dels partits polítics, des de les associacions, des de moviments de ciutadans inquietos... Se'n parla, especialment, per part dels diferents governs, quan s'acosten les eleccions. Sembla que participar sigui, llavors, sinònim de votar: de delegar, per tant. També participar apareix en els discursos de molts polítics, de moltes associacions. Llegint-los, hom té la impressió que participar és una cosa etèria, com una comunió immaterial amb grans principis.

Ambdues són participació fragmentària. Participació significa formar part: decidir, fer i gestionar conjuntament, cooperar, col·laborar, comprometre's, un verb dissortadament en desús... Participar, avui, significa sentir-te còmplice, formar part d'una xarxa en la qual has/hem d'estar actius. Per la ciutat que volem.

Tot això cal aprendre-ho i cal practicar-ho; i, des d'aquí, millorar la complexitat. Calen, doncs, espais, organitzacions, professionals..., que facilitin aprenentatge de participació en la vida comuna i que és la millor manera de construir, alhora, la vida pròpia, personal.

Hem de fer de l'educació social lideratge per a la ciutat compartida

Més que posar l'accent en els serveis, en els productes, en els projectes – que sempre han de ser de qualitat i oportuns– l'educació social i els educadors socials han de tornar a les arrels: facilitar, sempre i en tot lloc, aprenentatges socials. Aprenentatges: impuls, voler, valors, maneres de viure. Socials: ciutadans. Hem de retornar a allò social el que li és més propi, més definitori: viure com a ciutadà en una ciutat i en un món de ciutats.

Massa sovint allò social, en l'educació social, s'ha tancat en confondre **social** amb problemàtiques, discapacitats, immigrants, desvertebracions... El cantó negatiu d'allò social. Cal retornar-li, doncs, el que és compartir: a la voluntat de pensar i viure, federats, sense exclusions, en la xarxa de relacions diverses que és tota ciutat. I que, com a xarxa, implica tota la ciutadania: ciutat amb tothom. Tothom que ho vulgui.

L'educació social, sovint, actua i s'entén dins l'esfera dels serveis socials clàssics. És cert: l'educació social treballa pel benestar, però pel benestar global dels ciutadans a les ciutats, no només pel benestar dels qui estan en situacions últimes. Posar l'accent en qui és i què fa el ciutadà i com es construeix i manté la ciutat, són dues qüestions bàsiques –massa sovint oblidades– que l'educació social ha de posar al centre de la seva professió.

L'important a la ciutat són els ciutadans i les seves associacions

Cal retornar als ciutadans: als seus desigs, a les seves necessitats, als seus problemes, als seus reptes; diferents, sovint contraposats. Cal prioritzar tot això. No des del que més ens agrada sinó des d'allò més convenient per a construir ciutat, per a potenciar ciutadania activa, plena, solidària, emergent.

Aquesta priorització cal fer-la, en primer lloc i molt especialment, des de les associacions. El lloc propi d'acció dels ciutadans són les associacions; no les administracions, com ens ha semblat fins ara. Les associacions són agrupacions públiques de ciutadans als quals preocupa alguna qüestió candent de la ciutat i del món: una qüestió ecològica, cultural, educativa, de salut, solidària, econòmica... S'agrupen –s'associen– per buscar-hi solucions des d'implicar-hi més ciutadans com a socis i com a voluntariat.

Una ciutat s'anomena realment així, amb tota propietat, quan és formada, animada i sostinguda per una plural xarxa d'associacions, de tot color, de tota mena, d'estil divers i amb predomini de les micro i les petites, aquelles que són al peu de carrer. Associacions de necessitat i repte ciutadans.

Tot educador social ha de ser ciutadà associat

Tot educador social ha de ser ciutadà associat. Oi més: ha de ser ciutadà que ha treballat i treballi –al llarg del seu temps desocupat– en alguna associació. I s'ha de plantejar, com una opció professional preferent, treballar en algunes de les múltiples associacions de la seva ciutat. Fins ara, els educadors socials s'han plantejat, gairebé preferentment, treballar a les administracions. Tenir consciència de xarxa associativa, treballar en la proximitat, implicant-hi directament els ciutadans en allò que es vol fer, optar per a des de baix a dalt..., no són adjectius de la professió d'educador: són els substantius de la feina.

El nou rol de les administracions, en especial les municipals

Amb la democràcia, les administracions van començar a facilitar serveis als ciutadans. Avui, les millors, treballen des de les necessitats dels ciutadans. Per a les administracions, el futur avui vol dir treballar amb els ciutadans, relacionalment i implicant-los.

Implicant-los, sobretot, des de les seves associacions. Són elles les que més coneixen la ciutat, les que millor poden facilitar, amb més complicitat, molts serveis: ciutadans amb ciutadans. Per això, avui, parlem de **gestió relacional del benestar de la ciutat**. El benestar és cosa de molts: és sempre suma. És cosa de les administracions, és clar, però també és cosa dels mateixos ciutadans, de les seves associacions i de les empreses de la ciutat.

Els treballadors socials que avui estan a les administracions, cal que es distingixin per un esforç continuat per situar-les en l'horitzó de contacte, d'implicació, de complicitat, de relació, de pacte i diàleg que tota política i gestió a l'administració avui ha d'incorporar per tal de ser útil, constructora de ciutat viva.

L'administració ha fet un salt fort en política, en gestió. Ara ha de fer un salt fort en **ciudadanització**: en participació real. Hem de passar, doncs, d'una administració que és legítima essent votada a una altra que és altament valorada per la seva implicació/confusió amb la ciutadania. I això, sempre.

Com fer-ho? Aquesta és la qüestió que l'educació social ha de treballar i fer realitat pràctica.

Les empreses ètiques, empreses ciutadanes

L'educació social acostuma contemplar les empreses com depredadores, sempre. És una visió simplista. Hi ha empreses –massa– que devasten els recursos naturals, que abusen dels treballadors, que ofereixen serveis i productes amb engany... Però n'hi ha –i cada dia més– que funcionen des de l'ètica. I,

a més, volen invertir alguns guanys en la millora de la qualitat de vida de les ciutats, especialment en algunes necessitats i reptes socials.

Aquí crec que l'educació social –cada educador social– ha de fer una reflexió profunda per a reconvertir la concepció pessimista del sector empresarial. O, simplement per oblidar-se de l'última moda social: les empreses són estupendes perquè patrocinen serveis socials! Les entenen, només, com a bancs. No és això.

Cal treballar –ho repeteixo– implicant. Hi ha cada dia més empresaris amb sensibilitat social, cal implicar-los en els temes, en els projectes. Compartint.

El present i el futur en l'educació social es troba en el treball en xarxa

Aquesta és la qüestió de fons. En la xarxa no hi ha jerarquies. Només hi ha punts de sutura més forts que altres. Però tots –forts i febles– són indispensables per a mantenir la xarxa.

Cal que els educadors socials treballin des d'eines que facilitin ciutat i món millors

Cal, doncs, que els educadors socials treballin i oblidin les concepcions que no són de la ciutat i el món d'avui. Cal que treballin des d'idees per a la construcció de l'ara i des d'eines que facilitin ciutat i món millors.

Això demana, de tothom, iniciativa; mai lamentacions i llàgrimes. Demana ser proactius; posar els ciutadans al centre de totes –totes– les decisions. Fins i tot les decisions d'organització interna: el fora és el dins d'una organització social !

Pensar que la promoció o la participació ciutadana només és cosa de les administracions és un gran error; no estratègic, sinó ciutadà. Com també ho és pensar que només és cosa de les associacions. Avui –i demà més– la ciutat, la seva ciutadania, és cosa de quatre: de ciutadans, d'associacions, d'administracions i d'empreses que, estratègicament, opten per una ciutat òptima i una ciutadania desperta.

En el treball de quatre –en aquesta xarxa– i en la xarxa de xarxes, que és cada un d'aquests quatre, és on hi ha el present i el futur dels professionals de l'educació social: facilitar aprenentatges per a la ciutat i el món que no només necessitem, sinó que volem i construïm.

Toni Puig
Assessor de Comunicació de l'Ajuntament de Barcelona

La construcció social de la ciutat des d'una xarxa activa

La construcción de la ciudad desde una red activa

La ciudad es, siempre, social y sinónimo de compartir. Exige ciudadanos activos, aportando, implicándose; no solo utilizándola. A cambio, la ciudad aporta calidad de vida. Hay que hacer de la educación social liderazgo para la ciudad compartida. Lo importante son los ciudadanos y sus asociaciones. En el trabajo en red está el presente y el futuro de los profesionales de la educación social: facilitar aprendizaje para la ciudad que necesitamos, queremos y construimos.

Building the city from an active network

City always means social, and is a synonym of sharing. It requires active citizens, who make inputs, who get engaged; not just those who use it. In exchange, the city provides quality of life. Social education must be the leader of the shared city. Citizens and their associations are what matters. Networking is the present and the future of social education professionals: we must facilitate learning for the city that we need, want and build.

Autor: Toni Puig

Article: La construcció social de la ciutat des d'una xarxa activa

Referència: Educació Social núm. 15 pp. 111-118

Adreça professional: Ajuntament de Barcelona

Plaça Sant Miquel, 4, 7a planta

08002 Barcelona

Tel: 93 402 70 00

apuig@mail.bcn.es